

látóhatár

válogatás
a magyar kulturális
sajtóból

1975

április

jük le. Egy könyvet lehet el nem olvasni, egy színmű vagy film megtekintése, egy zenemű meghallgatása, egy képzőművészeti alkotás megtekintése többnyire elhatározásunkon, szabad akaratunkon múlik. A televíziót vagy a rádiót is akkor kapcsoljuk ki, amikor kedvünk tartja. Az épületeket és együtteseiket nem lehet „kikapcsolni”, nem lehet tudomásul nem venni. Az építészet régi és új alkotásai, ezek együtteseai szándékunktól és akaratunktól függetlenül is, a nap minden órájában kapcsolatban vannak velünk, hatnak ránk és formálják tudatunkat. Ebben az értelemben — talán — tulajdonképpen nincs is „rég és „új” építészet. Ami szép és jó ma épül — és sok, nagyon sok ilyen épül ma nálunk — az holnap már „rég”. A ma jelentős építészeti alkotásai és együtteseai: a holnap műemlékei.

Építészet van, egyetemes építészet s ezen belül, ennek szerves részeként az egyetemessel való természeteszerű — és helyes — összefüggés mellett is önálló (anyagiakkal nem mérhető szellemi és tárgyi értékeket létrehozó) magyar építészet, amely sokarcúságában, történeti kontinuitásában is egységes és oszthatatlan. Fizikai erejüket, kezük ügyességét, újat és jobbat teremtő fantáziájukat nem kímélő alkotóikat — hétköznapjaink és ünnepnapjaink „holt” anyagaiban is élő kereteinek megteremtőit — illesse tisztelet és megbecsülés.

Alkotásaik, a távoli múlt, a ma és a holnap műemlékei pedig szeretetet és védelmet érdemelnek. Ezért nem lehet senki számára sem közömbös, hogy az értékes régi épületek megmaradnak-e, s az sem, hogy az újakra, a mai nyelven mai, új gondolatokat közvetítőkre is olyan szerető gonddal tekinthetnek-e majd utódaink, mint mi az elmúlt időkéire.

(Építés-Építészettudomány 1972. 1—2. sz.
45—49. l.)

Hogy az értékes régi épületek megmaradnak-e, ez valóban ma már nem közömbös. A kérdés nemcsak a műemlékvédőket izgatja, hanem más tudományágak művelőit is. Klaniczay Tibor Gondolatok a nemzeti hagyományról című tanulmányában (Kortárs, 1974.

5. szám, 761—775 l.) többek között, azt teszi szóvá, hogy a műemlékvédő munka nagy erőfeszítései mellett sem elégséges a hírverés, a propaganda. Helyreállított értékeinkről sokan nem is tudnak. Ennél is nagyobb hiba, hogy az értékmegőrzés elhanyagolásának nálunk hagyományai vannak, a gondatlanság, a közöny és az értetlenség több kárt okozott, mint az évszázadok háborús pusztításai. (A tanulmányt a *Látóhatár* 1974. júniusi száma teljes terjedelmében közölte.)

„Egy nemzeti civilizáció ereje, életképessége nemcsak az alkotni tudásban nyilvánul meg — ebben szerencsére nem is volt hiány — hanem a megőrzésben, az újjáépítés készségében is. Jobb lett volna ezt már évszázadokkal előbb megtanulni, de még ma sem késő.”

Amit évszázadokon át elherdáltunk, azt már nem menthetjük meg. Azt a keveset, ami megmaradt, azt igen. De csak úgy, ha ez nem egyedül a hivatalos műemlékvédők ügye, hanem az egész társadalomé. *Dercsényi Dezső az Élet és Irodalom* három egymás utáni számában közölt jegyzeteket a műemlékvédelemről, *Hírünk a hazában, Hírünk a világban, Merre tartunk?* címmel. Az első jegyzet kicsengése éppen ez:

[...] S ha már a helyieknél, a közvetlen műemléktulajdonosoknál tartunk (mert eszmeileg minden ilyen érték az egész népé), hadd említsek végül egy személyes emléket: a szentendrei reklámtorony esetét. A Duna-kanyar festői kis városa végre bevásárlóközpontot kapott: modern pavilonokat építettek a HÉV-megálló közelében. A széles elnyúló, lapos tömeg mellé húsz méteres reklámtornyot tervezett az építész, úgy hiszem, inkább építési hite, mint az épület funkciója miatt.

Budapesttől Esztergomig a 11-es út mentén ez az egyetlen nagy és jól felszerelt áruház. Nagyforgalmú csomóponton helyezték el, hogy még az is beleütközzön, aki nem akar vásárolni. Elhelyezésekor, sajnos, nem vették kellőképp figyelembe a városrendezési koncepciót, s így hamarosan zavar keletkezhet mind a gyalogos közlekedésben, mind az áruszállító gépkocsik forgalmában.

A terv példátlan felzúdulást okozott Szentendrén. De nem a várható közlekedési nehézségek, ha-